

" Waterkwaliteit en visbestand in de Molenbeek - Driesbeek (Boven-Schelde) anno 2025 "

1. Inleiding

De Molenbeek – Driesbeek ligt op het grondgebied van Melle, Merelbeke en Oosterzele.

Het visonderzoek werd uitgevoerd door het Provinciaal Centrum voor Milieuonderzoek (PCM) in opdracht van de Dienst Integraal Waterbeleid van de Provincie Oost-Vlaanderen.

Op de Molenbeek - Driesbeek zijn er 8 verschillende onderzoekslocaties van het PCM met betrekking tot het visbestand waarvan er 5 onderzocht werden tijdens dit onderzoek in 2024 en 2 tijdens het onderzoek van 2020.

Het huidige onderzoek werd uitgevoerd op twee waterlopen, de Molenbeek en de Driesbeek (Tabel 1).

2. Waterkwaliteit

a) Waterkwaliteitsonderzoek

Op de dag van het visonderzoek werden er geen metingen van de waterkwaliteit uitgevoerd.

De VMM volgt de waterkwaliteit op verschillende locaties in Vlaanderen in het kader van de EU Kaderrichtlijn Water op. Waterkwaliteitsgegevens kunnen geraadpleegd worden via de website van de VMM (<https://www.vmm.be/data/waterkwaliteit>).

Specifiek voor dit onderzoek waren er 5 meetpunten beschikbaar (Tabel 2) waarbij recente data beschikbaar was van een heel aantal waterkwaliteitsvariabelen namelijk, pH, chemische zuurstofvraag (CZV), geleidbaarheid (EC20), totaal fosfor (P tot), opgeloste zuurstof (O2), zuurstofverzadiging (O2verz), ammonium (NH4) en nitraat (NO3). Er werd beslist om de meest recente gegevens van de laatste 3 jaar te raadplagen. De meest recente data dateerden van 2021 waardoor deze data gebruikt werden voor de analyse.

b) Analyse

Een analyse van de waterkwaliteitsgegevens geeft aan dat de waterkwaliteit matig tot slecht is (Tabel 3). Het zuurstofgehalte is vaak goed, maar vooral stikstof en fosfor en ook het CZV gehalte halen de normen niet. Verder zijn er ook verhoogde waarden voor wat zwevende stofgehalte betreft. De geleidbaarheid ligt eveneens boven de norm voor het type kleine beek. De meest stroomafwaartse en meest stroomopwaartse locatie scoren het beste.

c) Besluit

De analyse van de waterkwaliteitsgegevens geeft aan dat de chemische waterkwaliteit eerder matig is. De hoge nutriëntenconcentraties kunnen vermoedelijk gelinkt worden aan de talrijke resterende lozingen en rioleringsclusters die nog moeten afgekoppeld worden enerzijds en de erosieproblematiek en run-off vanuit de landbouw anderzijds.

De hoge CZV waarden kunnen in relatie gebracht worden tot de resterende lozingen van huishoudelijk afvalwater waarbij er nog heel wat individueel te optimaliseren woningen zijn. De hoge zwevende stofgehalten daarentegen zijn vermoedelijk te wijten aan erosie van landbouwpercelen. Oosterzele is gekend voor zijn matige erosieproblematiek. Het blijft dan ook belangrijk om in de eerste plaats verder in te zetten op een afkoppeling van de resterende clusters. Momenteel zit de timing van uitvoering van afkoppelingsprojecten op 20 tot 30 jaar, wat bijzonder lang is om naar die goede toestand te kunnen evolueren. Ook vanuit de landbouw zullen extra inspanningen nodig zijn om de hoge concentraties aan nutriënten te reduceren. Verder inzetten op een reductie van de afspoeling door aanleg van bufferstroken, inzaaien van wintergewassen en niet kerende bodembewerking zullen noodzakelijk zijn om de doelstellingen te behalen.

3. Afvissingen

Tijdens het visonderzoek in 2024 werden er 4 soorten aangetroffen: 3-doornige stekelbaars, blauwband, riviergrondel en paling (Tabel 4).

Riviergrondel is samen met 3-doornige stekelbaars de meeste voorkomende soort. Van paling werd er slechts 1 individu gevangen. Blauwband werd op 4 van de 5 locaties aangetroffen. Op locatie 553 op de Driesbeek werden er net zoals bij vorige onderzoeken geen vissen aangetroffen. De meest stroomafwaartse locatie in het Almoeseneiebos scoort ook beperkt qua aantallen vissen.

In vergelijking met voorgaande onderzoeken is blauwband duidelijk aan een opmars bezig. In 2020 werd de soort al eens aangetroffen op locatie 501 ter hoogte van het wachtbekken in Moortsele. In 2022 werd de soort ook aangetroffen aan Turkenhoek (locatie 555). Nu wordt de soort op quasi alle onderzochte locaties aangetroffen.

Naast de verspreiding van blauwband zien we ook een toename in riviergrondel vooral aan locatie 504 (Landkoutersesteenweg) terwijl we een afname vaststellen aan de meest stroomopwaartse locatie (Turkenhoek, 555).

Andere soorten die alleen tijdens voorgaande onderzoeken werden opgemerkt zoals blank- en rietvoorn en bittervoorn komen slechts zeer sporadisch voor en in lage aantallen (Tabel 4).

Gedetailleerd onderzoek van riviergrondel toont aan dat er over de verschillende locaties heen verschillende grootteklassen en verschillende leeftijdsklassen voorkomen. Op locatie 504 werden vooral veel juveniele individuen aangetroffen, terwijl op locatie 555 (meest stroomopwaarts) hoofdzakelijk adulte individuen werden gevonden.

Besluiten

Het huidige onderzoek toont aan dat de globale visbiodiversiteit binnen de Molenbeek-Driesbeek eerder beperkt is. Er komen hoofdzakelijk 3 vissoorten voor waaronder 1 uitheemse soort. Ondanks dat er heel wat locaties zijn die hydromorfologisch interessant habitat bevatten zijn er toch nog belangrijke knelpunten die er voor zorgen dat het visbestand eerder beperkt is. Ten eerste is er nog heel wat ruimte voor verbetering in de chemische waterkwaliteit. De resterende lozingen en de afspoeling van omliggende akkers zorgt voor een belangrijke aanrijking met nutriënten en een mindere waterkwaliteit. Ten tweede zijn er nog heel wat fysieke knelpunten onder vorm van vismigratieknelpunten.

Dit zorgt ervoor dat natuurlijke (her)kolonisatie vanuit de Schelde op dit moment slechts voor een zeer beperkt gedeelte van de waterloop mogelijk is. Ook een verdere verspreiding van soorten binnen de waterloop lukt momenteel niet omwille van de talrijke fysieke knelpunten. Verder worden ook migraties binnen de waterloop van vissen op zoek naar voedsel, schuil- en paaiplaatsen bemoeilijkt door deze knelpunten. De waterloop is geen prioritaire waterloop voor vismigratie. In het kader van het project Waterlandschap 2.0 “Klimaatrobuuste vallei van de Molenbeek-Gondebeek en Driesbeek” zijn er wel mogelijkheden om aanpassingen in functie van hydrologisch herstel te combineren met vrije vismigratie. Dit onderzoek toont aan dat dit belangrijke koppelkansen kan bieden.

Recent onderzoek aan de monding van de Molenbeek met de Schelde toonde aan dat vissen de Molenbeek kunnen opzwemmen vanuit de Schelde maar dat dit beperkt is tot het eerste knelpunt (watermolen). Bij fuikonderzoek werd er voornamelijk bot, paling en zwartbekgrondel aangetroffen. Via cameraonderzoek werden er ook andere soorten zoals blankvoorn en blauwbandgrondel geobserveerd (niet gepubliceerde data). Indien er geen vismigratieknelpunten aanwezig zouden zijn, zou de Molenbeek dus geschikt habitat kunnen vormen in de eerste plaats voor paling. Vrije vismigratie is een belangrijke doelstelling om het palingbestand er terug bovenop te helpen in Vlaanderen (Van Wichelen *et al.* 2018). Belangrijk is wel om aandacht te besteden aan uitheemse soorten zoals de zwartbekgrondel en de shimofurigrondel. Deze soorten houden vooral van onnatuurlijke en stenige substraten. Natuurlijke oevers en een voldoende hoge natuurlijke biodiversiteit welke predatie en competitie in de hand werkt vormt de sleutel om de verdere verspreiding van deze soort tegen te gaan (Van Kessel *et al.* 2014). Recent onderzoek (Santos *et al.* 2024) heeft aangetoond dat fysieke barrières dusdanig ontworpen kunnen worden dat ze specifiek ongewenste soorten kunnen weren maar toch geen belemmering vormen voor inheemse soorten. Echter bij deze locatie lijkt het niet evident om hier op af te stemmen.

Door de jaren heen zien we een lichte verschuiving in het visbestand. Blauwband, een uitheemse invasieve soort lijkt zich verder over de waterloop te verspreiden. Dit hoeft op zich niet problematisch te zijn zolang de aantallen beperkt blijven. Het natuurlijk onder controle houden door middel van predatie door bijvoorbeeld paling of snoek zou een oplossing kunnen bieden om de verdere toename van deze soort tegen te gaan (Lemmens *et al.* 2015). Daarnaast zien we ook dat de aantallen riviergrondel op de stroomopwaartse locatie lichtjes achteruit gegaan zijn en dat er vooral adulten werden waargenomen. Er is een natuurlijke fluctuatie in deze populaties die dit verschijnsel kan verklaren. Anderzijds hebben riviergrondels baat bij paaiplaatsen als zand en grind. Momenteel is het niet goed geweten of deze aanwezig zijn. Het inbrengen van maasgrind kan een belangrijke maatregel zijn om de populatie te ondersteunen. Ter hoogte van locatie 504 werden er meer en ook veel juveniele riviergrondel aangetroffen. Dit kan mogelijks het positief effect zijn van de afkoppeling van het afvalwater van Landskouter en de heraanleg van de Landkoutersesteenweg in Merelbeke.

Algemeen besluit

Op basis van het onderzoek kan men besluiten dat de Molenbeek-Driesbeek heel wat potentieel heeft voor vissoorten maar dat de diversiteit momenteel beperkt is als gevolg van vismigratieknelpunten en een matige waterkwaliteit. Verder inzetten op afkoppelen van resterende lozingen en reduceren van de erosieproblematiek is noodzakelijk om richting een goede ecologische toestand te evolueren.

Daarnaast is het belangrijk om stelselmatig de fysieke knelpunten weg te werken. Op termijn kan er gedacht worden aan uitzet van stroomminnende soorten zoals kopvoorn en serpeling of typische soorten zoals biermpje om het soortenherstel te ondersteunen.

VERBEIREN Marc

Wolvertem, september 2025

{ BRON : schriftelijke parlementaire vraag gesteld door Vlaams volksvertegenwoordiger Eva DE BLEEKER in het Vlaams Parlement ; zie :

vraag gesteld aan de minister van Omgeving (Milieu) Jo BROUNS :
“ *Bulletin van Vragen en Antwoorden* “ , Vlaams Parlement , zitting 2025-2026 , vraag nr. 771 van 12 mei 2025 } .

TABEL 1

Tabel 1: Overzicht van de verschillende locaties waar in 2024 een traject werd afgevist met aanduiding van de X en Y coördinaten (Lambert 72) en de beviste afstand. De gegeven locatienummers komen overeen met deze in de visdatabank van de provincie Oost-Vlaanderen.

Locatie	Omschrijving	Lengte onderzoek (m)	X	Y
504	Molenbeek - Landkoutersesteenweg Merelbeke	100	108886.4	184857.4
553	Driesbeek - Kolbergwegel	25	107641.8	183583.7
554	Molenbeek - Bij Catterij van het Dravershof	100	108164.1	181535.3
555	Molenbeek - Turkenhoek	100	108679.1	180309.7
709	Molenbeek - Almoeseneiebos	100	109994.8	185457.2

TABEL 2

Tabel 2: Overzicht van de verschillende meetplaatsnummers van de Vlaamse Milieumaatschappij met aanduiding van de X en Y coördinaten (Lambert 72) gelegen op Molenbeek-Driesbeek. Enkel die meetplaatsen waarvoor recente data (2021) beschikbaar waren zijn weergegeven.

VMM meetplaats	omschrijving	gemeente	X	Y
556100	Kalverhagestraat, opw weg	Melle	110498	186734
556500	Gontrode, Geraardsbergsesteenweg, thv spoorweg	Melle	110187	185748
556800	Beekstraat, opw weg	Oosterzele	108769	183232
556900	Moortsele, Kasteelstraat, opw weg	Oosterzele	108467	182757
557300	Scheldewindeke, Stationsstraat, afw weg	Oosterzele	108627	180961

